

ІНЖЕНЕР-ПЕДАГОГ СИСТЕМИ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОГО НАВЧАННЯ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ МЕНЕДЖЕР ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

У статті розглянуто питання підготовки інженерів-педагогів до роботи в системі професійно-технічної освіти: професійна та виробнича компетентність, психолого-педагогічна готовність, педагогічна майстерність, авторитет.

Ключові слова: інженер-педагог, професійно-технічне навчання, психолого-педагогічна готовність, педагогічна майстерність.

Розвиток сучасної індустріальної держави неможливий без підготовки висококваліфікованих кадрів для виробництва, що певною мірою забезпечується системою професійно-технічної освіти, яка сьогодні виступає одним із найважливіших соціальних інститутів суспільства. Підготовка викладацьких кадрів для системи професійно-технічних навчальних закладів (далі – ПТНЗ), тобто інженерів-педагогів, має відповідати конкурентним викликам розвитку технічного оснащення сучасного виробництва. Сьогодні розвиток економіки, науки і техніки країни впливає на конкурентоспроможність фахівців, задіяних у виробництві. Тільки система освіти може готувати висококваліфіковані робочі кадри, здатні конкурувати на сучасному ринку праці.

Мета статті – проаналізувати стан і особливості підготовки інженерів-педагогів до роботи в системі професійно-технічної освіти, їхню професійну та виробничу компетентність, психолого-педагогічну готовність, педагогічну майстерність й авторитет.

Сьогодні дуже гостро стоїть питання якості підготовки інженерів-педагогів і майстрів виробничого навчання для системи професійно-технічної освіти, а також системи, яка б дала змогу кваліфіковано й абсолютно об'єктивно оцінювати їхні знання, уміння та навички. Але, не зважаючи на той факт, що дослідженню цієї проблеми присвячено праці таких видатних учених і педагогів, як А.П. Беляєва, І.А. Зязюн, С.У. Гончаренко, О.С. Гребенюк, Р.С. Гуревич, О.Є. Коваленко, І.М. Козловська, М.І. Лазарев, Н.Г. Ничкало та інші, ще й досі відсутнє серйозне наукове обґрунтування саме в педагогічній літературі.

У своєму дослідженні ми розглядаємо категорію “інженер-педагог для системи професійно-технічного навчання”.

Далеко не кожний викладач або фахівець своєї справи можуть бути професійним викладачем системи професійно-технічного навчання. Відсутність у людини специфічної психологічної готовності до цього виду складної та відповідальної діяльності, відповідної внутрішньої установки перешкоджають формуванню педагогічної компетентності й суттєво ускладнюють викладацьку роботу. Окрім того, серйозно перешкоджати становленню інженера-педагога можуть деякі несумісні з цим статусом особистісні якості.

До якостей, протипоказаних інженеру-педагогу, зокрема, належать: пихатість, грубість, недобррозичливість, самозакоханість, повільна реакція, консерватизм, відсутність педагогічної майстерності тощо.

Майстерність інженера-педагога визначається почуттям міри, єдністю поваги та вимогливості до учнів, які опановують обрану професію.

Педагогічна майстерність інженера-педагога має певні відмінності й особливості, які, як відомо, не зводяться до навичок і вмінь. Вони залежать від того, наскільки успішно люди справляються з певними видами інженерної та педагогічної діяльності, й від мотивації людини. Це пов'язано з тим, що специфіка професійно-технічної освіти вимагає акценту на принципах, що відображають закономірності формування особистості майбутнього кваліфікованого робітника в умовах одночасного здобуття загальної і професійної освіти [1, с. 65–66]. Залежно від переважної спрямованості на виконання тієї чи іншої функції викладачів ПТНЗ можна умовно поділити на три основні групи: а) викладачі, у роботі яких переважає педагогічна домінанта в їх професійній діяльності; б) викладачі з помітним переважанням виробничої (інженерної) домінанти в їх професійній діяльності; в) викладачі з приблизно однаковою домінантою як педагогічної, так і виробничої спрямованості.

Найбільш специфічним для викладача ПТНЗ є поєднання педагогічної і виробничої діяльності.

Професіоналізм сучасного інженера-педагога якраз і виявляється в умінні не тільки бачити й формулювати педагогічні завдання на основі аналізу педагогічних ситуацій, а й знаходити оптимальні виробничі способи їх вирішення.

Як і в будь-якому виді творчості, у педагогічній діяльності інженера-педагога своєрідно поєднуються діючі й евристично знайдені самостійно прийоми практичної роботи. Індивідуальність інженера-педагога є багатокомпонентною й складається з педагогічної компетенції, комунікативної компетенції, інженерної компетенції та знань особливостей сучасного виробництва. Людські якості особистості викладача – це головний показник готовності до праці інженером-педагогом, який визначає його професійну позицію в педагогічній і практичній діяльності.

Однією з характерних особливостей ПТНЗ є певне зниження ролі в них викладача як єдиного джерела й “утримувача” знань для учнів. Отримавши доступ до Інтернету, вони можуть у принципі знайти будь-яку інформацію стосовно їх майбутньої професійної діяльності. Їх більше цікавлять конкретні прагматичні питання: умови роботи на конкретному робочому місці, соціальний захист, можливості подальшого кар'єрного зростання тощо. Тому сьогодні істотно підвищується роль інженера-педагога, який не лише дає знання та допомагає оволодіти уміннями й навичками конкретної професії, а й виступає як експерт і консультант, здатний допомогти студенту правильно орієнтуватися в умовах сучасного виробництва. Саме завдяки цьому розширюється діапазон психологічного та педагогічного впливу інженера-педагога на учнів.

Авторитет інженера-педагога є інтегральною характеристикою його професійного, педагогічного й особистісного становища в колективі, що виявляється у взаємовідносинах з колегами-педагогами, учнями й особливо його професійній компетентності у питаннях сучасного виробництва. Як свідчать результати численних досліджень й опитувань учнів, основними показниками авторитетності особистості інженера-педагога сучасного ПТНЗ необхідно вважати:

- співвідношення його особистісної самооцінки з оцінкою його особистості учнями, колегами-педагогами та виробничниками;
- уміння сприймати та творчо аналізувати суперечливу й складну інформацію, знаходити гідний вихід з важких проблемних ситуацій, які зустрічаються у професійній діяльності сучасного виробничника;
- наявність чіткої життєвої позиції, етичних принципів і переконань та неухильне їх дотримання;
- повага до особистості кожного учня, до його права на власні погляди, на життєві цілі й ідеали та тактовне, без натиску й авторитаризму, ставлення до вибору майбутнього професійного шляху учня системи ПТНЗ.

В авторитетних інженерів-педагогів і майстрів виробничого навчання відзначається висока педагогічна спостережливість, повага до учнів, стимулювання їх активності, інтелектуальної та професійної діяльності, гнучкість і нестандартність у прийнятті педагогічних рішень, задоволення від процесу спілкування з учнями, колегами-педагогами та колегами-виробничниками. У неавторитетних інженерів-педагогів переважають жорсткі, авторитарні методи педагогічного спілкування, наявні комунікативні стереотипи у процесі навчання, монологічність спілкування, небажання поважати учнів, незалежно від їх успіхів у навчанні та оволодінні професійними навичками, відсутнє просте вміння та бажання вислуховувати думку учня, особливо якщо вона відмінна від думки чи бажання самого викладача.

Авторитет інженера-педагога складається з двох основних складових: авторитету ролі й авторитету особистості. Якщо кілька років тому в ставленні учнів до викладача найчастіше переважав авторитет ролі, то зараз – це авторитет особистості, його яскрава, неповторна індивідуальність, загальна та професійна культура. Саме особистість інженера-педагога здійснює потужний виховний (педагогічний) і психотерапевтичний вплив на учнів, є орієнтиром та взірцем подальшого особистісного та професійного зростання.

У зв'язку із цим важливими особистісними якостями інженера-педагога виступають:

- рівень його емпатії, здатність співпереживати, подумки вміти себе ставити на місце іншої людини;
- здатність швидко розуміти цілі, наміри та помисли учнів, їх інтереси і настрої, поважати їхні переконання;
- уміння розбиратись у взаємостосунках людей;

- уважність, терпимість, витримка та самокритичність;
- гуманність, доброта й доброзичливість, щирість і чуйність;
- порядність і справедливість, товариськість, тактовність, чутливість, емоційність тощо.

Цей загальний перелік бажаних властивостей і якостей описує психологічний портрет ідеального інженера-педагога, морально готового до роботи у ПТНЗ. Головними в ньому є особистісні якості – чітка мотиваційна спрямованість на інженерно-педагогічну діяльність, рівень самооцінки, врешті-решт, любов до своєї професії та учнів.

Окрім перелічених особистісних якостей, діяльність інженера-педагога висуває низку специфічних вимог, основними серед яких є професійна та виробнича компетентність і дидактична культура.

Поняття професійної та виробничої компетентності інженера-педагога виражає єдність теоретичної та практичної готовності до здійснення як педагогічної, так і виробничої діяльності й характеризує його професіоналізм у конкретній фаховій сфері як педагога-наставника.

Висновки. Отже, основним висновком з усього зазначеного вище, а також головним постулатом педагогічної діяльності є такий: інженером-педагогом може бути лише високоморальна людина, яка володіє знаннями в певній галузі й любить тих, кому вона передає ці знання, розвиває їх вміння та прищеплює навички.

Сьогодні вже не можна погоджуватись із тим, що вчора здавалося аксіомою. Якщо в минулому в загальній структурі ПТНЗ головними ключовими фігурами були викладач і майстер виробничого навчання, то сьогодні вони лише фахівці у своїй справі й ефективні менеджери освітнього процесу. А головними в процесі підготовки висококваліфікованих робітників виступають майбутні виробники матеріальних благ, тобто учні.

Звісно, автором не розкрито всі проблеми підготовки інженерів-педагогів сучасною вищою школою. Будь-яка освітня система повинна постійно змінюватись і вдосконалюватись, щоб бути конкурентоспроможною й відповідати вимогам часу.

Список використаної літератури

1. Гуревич Р.С. Теорія і практика навчання в професійно-технічних закладах : монографія / Р.С. Гуревич. – Вінниця : Планер, 2009. – 410 с.

Бондаренко В.В. Инженер-педагог системы профессионально-технического образования как эффективный менеджер образовательного процесса

В статье рассматриваются вопросы подготовки инженеров-педагогов к работе в системе профессионально-технического образования: профессиональная и производственная компетентность, психолого-педагогическая готовность, педагогическое мастерство, авторитет.

Ключевые слова: инженер-педагог, профессионально-техническое обучение, психолого-педагогическая готовность, педагогическое мастерство.

Bondarenko V. The Engineering Pedagogue as a Training Process Manager in the System of Vocational Schools

The problems of engineering pedagogues training for the vocational school's system such as their professional and industrial competence, psychological and pedagogical readiness, pedagogical skill and prestige are investigated in the article.

Key words: engineering pedagogue; vocational training; psychological and pedagogical readiness; pedagogical skill.